

af 12. November om, at man for ikke at sprænge Forhandlingerne ikke skulde opretholde denne Instruktion, idet de haabede, at der ved Eftergivenhed kunde opnaas Fordele af handelspolitisk Natur. Man bad da den 16. November Kammerherre Clan om Oplysning om, hvilke disse Fordele vilde blive; navnlig maatte man ønske at opnaa Mestbegunstigelse med Hensyn til Told eller subsidiært en Formulering, hvorefter der ikke skulde kunne diskriminere i Handelssamkvemet mellem de to Lande til Skade for dansk Handel; man maatte have større Klarhed over de handelspolitiske og politiske Indrømmelser, under de sidste ogsaa Indrømmelser med Hensyn til Nationalitetsspørgsmaalet, som Kergentzeff vilde gøre, hvis der opnaaedes Enighed om de politiske Bestemmelser; Regeringens Stilling med Hensyn til de politiske Punkter skulde ikke fremstilles som noget Ultimatum. Kammerherre Clan søgte da Orientering med Hensyn til saadanne mulige Indrømmelser, og det lykkedes at faa en acceptabel Formulering af Nationalitetsparagraffen. Toldspørgsmaalet afviste man derimod helt, og angaaende en Bestemmelse, der delvis kunde erstatte den, men som dog ikke sikkert lod sig fortolke som givende Mestbegunstigelse med Hensyn til Told, nemlig den ikke at diskriminere med Hensyn til Handelen mellem de to Lande, vilde han først indhente Instruks fra Moskva. Denne Instruks udbad han sig den 17. November. Angaaende Statsmonopolet var man tidligere enedes om en Formulering, der var gunstigere end den tilsvarende norske. Det lykkedes at faa en Bestemmelse accepteret om Adgang for Danske i Rusland til at konkurrere om Koncessioner, Fabrikker etc., derimod ikke at skabe direkte Hjemmel for privates Adgang til Landet. Paa Spørgsmaalet om Repræsentation etc. var Kergentzeff stadig afvisende, ligesom han i Erstatningsspørgsmaalet ikke vilde gaa videre end i den norske Overenskomst, der, som før omtalt, ikke siger andet end, at dette Spørgsmaal ikke præjudiceres ved Overenskomsten.

Under 23. November sendte jeg et privat Brev til Kammerherre Clan, hvori jeg gjorde Rede for den herhjemme herskende Stemning. Jeg forklarede ham, at man herhjemme havde den Opfattelse, at de af Hr. Kergentzeff krævede politiske Punkter taget i een Sum noget nær var lig med end jure Anerkendelse, at man under de i Øjeblikket i Verden herskende Forhold under alle Omstændigheder fandt, at det

var uheldigt og betænkeligt for Danmark at foretage et saadant Skridt, og at der derfor ikke var Udsigt til, at man vilde gaa med til en Overenskomst, hvori de politiske Bestemmelser i saa afgørende Grad havde Overvægten. Jeg erklærede derfor, at for saa vidt Hr. Kergentzeff vedvarende insisterede paa at opnaa en Overenskomst af denne Karakter, altsaa en Overenskomst, hvori han opretholdt alle sine politiske Krav uden at gøre os handelspolitiske Indrømmelser, som jeg kunde tillægge afgørende Betydning, kunde jeg ikke se Nyttens af at fortsætte Forhandlingerne.

Det viste sig, at Hr. Kergentzeff stadig insisterede paa de af ham stillede Krav og vedvarende modsatte sig vore Modkrav, og derfor brast Forhandlingerne.

Jeg kan derfor ikke se rettere end, at den af mig fulgte Linie ligger lige klar til det sidste. Jeg har paa ethvert Standpunkt i Forhandlingerne ønsket at opnaa en virkelig Handelsoverenskomst og har været villig til at gøre Modparten visse politiske Indrømmelser til Gengæld. Det, vi i sidste Instans stod overfor, var en Overenskomst, som efter mit bedste Skøn ikke indeholdt Handelsbestemmelser af tilstrækkelig Værdi for os, men derimod gav Modparten politiske Indrømmelser, som maatte være i højeste Grad betænkelige.

Kammerherre Clan undersøgte, efter at have modtaget mit Brev, paa ny Forholdene, og da det viste sig, at Hr. Kergentzeff stadig stod lige stejlt paa sine politiske Krav og efter Ordre fra Moskva nægtede at gaa ind paa et saa beskedent Modkrav fra vor Side som at give os nogen nok saa lille Sikkerhed for, at vore Forretningsfolk ikke vilde blive behandlet ringere end andre Landes, sluttede Forhandlingerne den 25. November.

Det ærede Medlem Hr. Stauning omtalte det Communiqué, som blev udsendt af Regeringen den 26. November. Naar det i dette Communiqué hedder, at Forhandlingerne blev afbrudt, fordi vi ikke havde kunnet opnaa handelsmæssige Indrømmelser af tilstrækkelig reel Værdi, er dette jo fuldkommen rigtigt, og der bestaar intet Modsætningsforhold mellem denne Udtalelse og mine tidligere Udtalelser ved andre Lejligheder om, at jeg ikke vilde slutte en politisk Overenskomst, og om, at jeg med det Overenskomstillbud, vi stod overfor — et Tilbud, hvis politiske Side efter mit Skøn saa ganske afgjort dominerede over dets handelsmæssige Side —, maatte være afgørende Betæneligheder ved de politiske Bestemmelser. Havde vi staaet